Cesta do Krakowa

(1995 – približne)

Čo nazvať veľkým umením života?
Nájsť si v akejkoľvek chvíli, na hocakom mieste domov.
Kto toto ovláda, možno ho právom nazvať umelcom.

Uvažoval som nad formou, akou by som skĺbil zápisky z cesty do Krakova na bicykli, ktorú som podnikol toto leto. Keď som si už dostatočne potrápil myseľ, a stále na nič neprichádzal, rozhodol som sa nechať to tak, neväzniť to, aby sa prirodzenosť zápiskov nestala umelou.

Zápisky som robil kde-tu, tak ako cvaknete fotoaparátom na mieste, ktoré sa vám zdá hodné pozornosti. Potom hotové fotky vložíte priateľovi do rúk a ten si jednu za druhou, náhodne, bez súvislostí prezerá a načúva vášmu komentáru. To je aj môj spôsob, akým vyrozprávam o ceste, ale fotografickým filmom mi je pero a papier. Komentáre k jednotlivým obrazom vám vyrozprávam rád osobne. Tak a teraz už čítajte, prezerajte jeden obraz za druhým, bez súvislostí.

Úvod

Že som turistom v bežnom chápaní slova povedať nemôžem, lebo ja necestujem, aby som spoznal krajinu, ale som na ceste, aby som spoznal seba samého; a to práve cez krajinu, ktorou cestujem.

Lapanów

Varil som si obed na námestí malého mestečka. Prezeral som si sáčkové polievky a s hrôzou som na jednej z nich našiel v zložení slaninu. Preto som ju ponúkal neznámemu cyklistovi na vedľajšej lavičke, starcovi, čo vyzeral ako turista. Bol veľmi nevrlý a polievku odmietol. Teraz si tu číta noviny. Obed bol výborný.

Noc som strávil v údolí neveľkej rieky, Lososiny, a zobudil som sa nie na kikiríkanie kohútov, ale na padajúce kvapky rosy. Tvorili sa z hustej hmly zavesenej nado mnou. Bolo mi nadmieru zima, preto som si uvaril čaj, čo-to zahryzol a vyrazil skoro ráno.

Po strmých kopcoch som sa dostal z hmly a mal som radosť, keď prvýkrát vykuklo slnko, aby ma ohrialo. Pri pohľade dole do doliny som mal pred očami učebnicovú inverziu. Mal som veru zostať vyhrievať sa na kopcoch, ale pustil som sa bezstarostne dole svahom a vnoril sa do ďalšej hustej hmly v susednej doline. Keď už som ukrojil kus cesty, bolo mi dosť zima na to, aby som sa rozhodol uvariť si polievku – polievku s kapustou a zemiakmi. A to už som znova na začiatku dnešného zápisku.

V mestešku Lapanów je malý drevený kostol na spôsob rusínskych kostolíkov, ako sú známe u nás. Idem sa naň pozrieť a potom pokračujem v ceste na Wieliczku.

Wieliczka

Dnes ráno som sa zobudil na lúče slnka a aj keď bolo chladno, tešil som sa, že sa čoskoro ohrejem, no nie dlho. Asi je to v Poľsku tak, že ráno bez hmly by bolo čosi nezvyčajné. Prepadla ma aj vo Wieliczke a znova mi takmer drkotali zuby. Uvaril som si liter šípkového čaju a vyrazil na Krakow. Na ceste sledujem rytmy dňa a zdá sa, že je dobré ľahnúť si spať skoro, kým je ešte teplo a vstať tiež skoro, kým ešte nie je prichladno.

Do Wieliczky som sa dostal ešte včera a to po ceste kopcovitej, zameranej na posilňovanie, lebo každú minútu sa striedalo stúpanie s klesaním, ako v posilňovni po minúte cvičenia nasleduje minúta oddychu.

Keď kráčam po chodbách vysekaných do soli, 300 m pod zemou, cítim akoby som niesol celú ťarchu zeme nado mnou na svojich pleciach. Je tu chlad a sprievodca hovorí rýchlou nezrozumiteľnou poľštinou, ponáhľa sa a prihovára sa so skúseným úškľabkom turistom, akoby sa o nich staral aspoň takto, keď mu už polovica z nich nerozumie.

Vo Wieliczke mi dovolili v kempe prespať zadarmo, čo o Krakove povedať nemôžem; tu pýtajú za jednu noc 6 zl. A moja finančná situácia sa razom zmenila z dobrej na veľmi zlú, keď som za vstup do Wieliczky (Kopalnia soli) zaplatil 16 zl, čo je asi 200 sk. Zajtra sa pomaly poberiem na Oswiecim, no neviem, či mi mojich 7,84 zl bude stačiť na tri dni jazdy a vstup do tábora. Možno sa budem pozerať len zvonka. Ale potravín som si na druhej strane nakúpil dosť.

Krakow

Do Krakova som vstúpil asi o 8 hodine. Spočiatku som dychtivo prezeral všetko, čo mi prišlo do cesty, až som sa tak unavil, že som musel o jednej na obed zjesť všetko, čo som si šetril na večeru. Tak som si uvedomil, že by som potreboval týždeň s plnou peňaženkou a sprievodcu, aby som mohol povedať : „Bol som v Krakove.“. A tak sa po meste len potĺkam, prechádzam, a vôbec nie som tu, v Krakowe. Som v cudzom meste, ktoré nepoznám. Všade samé chrámy, architektonické skvosty, zaujímavé umelecké diela a stádo turistov. Teraz je mi ľúto, že som tu sám, keď vidím mne milých mladých ľudí v dotrhaných džínsach,

ako vylehujú na Glawnom Rynku, kryjú si oči rukami pred slnkom a rozprávajú sa. Taký malý domov uprostred mesta.

Ešte si pôjdem vyhliadnuť kostol, do ktorého pôjdem zajtra na omšu a v ktorom je organ, aby na omši hrala organová hudba.

Les Wolski

Je pol ôsmej ráno a omša v Jezuitskom kostole sw. Barbory je o ôsmej. Vyhrievam sa pod pomníkom Adama Mickievicza na Glawnom Rynku.

Spal som v Lese Wolskom, na lúke pod horou a poviem, že to bola zatiaľ najteplejšia noc na ceste; aj najkrajšia. Zničený pouličným turistickým ruchom odišiel som z campingu a našiel lúku s kopkami sena; okolo rástli maliny, v sadoch slivky. Bola tam stará búda a ja som sa tešil, že dnes sa konečne vyspím pod strechou. Ale keď som sa k značne zarastenej búde prebrodil, čítal som na dverách nápis :

„Badž czlowiekem!
nie niszcz – nie wchož
nie ma co szukač sa stare
(ne)potrzebne rzecy.
Dialkowiec.

Preto som spal vonku v kope sena, padali hviezdy a pred spánkom ma prišiel pozrieť starec zo spodnej záhrady starostlivo sa ma vypytujúc, či nie som hladný, či nie som smädný a kedže som bol zásobený dobre, pozhovárali sme sa ako po celodennej drine padne človeku dobre a pobrali sa potom spať. A to je tak z Krakowa na dnes všetko – blíži sa čas omše.

Kajasówka

Všade žnú obilie; tu za Krakowom hlavne kombajny, ale od našich hraníc smerom na Krakow žnú ručne a ukladajú obilie do snopov, namáhavá práca. Je nedeľa a daroval som si deň oddychu. Som asi 25 km od Krakowa smerom na Osviecim, pod vápencovou horou, ktorá patrí medzi chránené krajinné oblasti. Dnes si prvý krát na ceste založím oheň a budem do neho celú noc len tak pozerať, pretože slaninu na opekanie nemám. Iste mi tak neujde pozornosti to, čo uniká ľuďom, ktorí si oheň zakladajú len kvôli opekaniu. Keď som v Lapanowe napísal prvú stránku tohto cestopisu, to som ešte nevedel, že z môjho písania vznikne cestopis. Ale zapáčilo sa mi to, a teraz každý deň napíšem pár riadkov; bude sa mi ľahšie rozprávať, keď sa ma opýtajú.

Celý deň sa dnes, až na tých 25 km z Krakova, vyvaľujem na slnku; je nedeľa, tak si dopriavam. Najprv pod sochou Mickiewicza, potom pri rieke Visle, kde som sa dokonca zľahka opaľoval a teraz tu, v Kajasowke. Prichystám si drevo ešte pred zotmením a tak ako sa míňa tento zápis, pomaly sa minie aj tento deň.

Omša

Krakowská omša v kostole Jezuitov sa konala 20 minút bezo mňa, lebo hodinky na hlavnom námestí meškajú 25 minút a ja som ešte musel odbehnúť do parku na záchod. Stále s tým mám problémy, chytí ma to aj kde netreba. A omša? Nuž, pôsobila na mňa dojmom pokojným. Naozaj ma naplnila pokojom, a možno je dobré, že som kňaza po poľsky nerozumel; áno, tak to bolo lepšie. Len som sa prizeral a keď ľudia vsávali, vstal som i ja,

keď si sadali, aj ja som si sadol, takto asi štyri krát. Organ nehral, len doprevádzal dvoma tónmi slovo amen, inak bol ticho. Iné by bolo vypočuť si organový koncert.

Včera večer pri hlavnej stanici sa rozložil akýsi majster hudobník s celou skupinkou hudobníkov a hrali len tak do vetra Schuberta. Zhŕklo sa tam mnoho ľudí a načúvalo a tlieskalo. To som sa z mesta vracal do campingu po bicykel, aby som si našiel miesto na nocľah; bol som z celodenného turizmu po Krakove unavený, no koncert ma vzpružil a pri hudbe som si dobre oddýchol. Z campingu by som ťažko trafil späť do mesta, nebyť autobusu I24, ktorému som sa zavesil na chrbát a úspešne ho sledoval. To, že som spal v Lese Wolskom a ako, som už spomínal.

Holub

Keď už tak spomínam, spomeniem ešte, ako som vo Wieliczke obedoval pred vchodom do kostola. Bola to malá, kameňom dlaždená ulička, do kruhu odrezaná od mesta vysokými múrmi kostola, s výhľadom na nízku podlhovastú budovu, asi kláštor. Ako som si chrumkal chlieb s maslom, syrom a kapustou, na krajec chleba mi z neba zletelo holubie hovienko. Pozrel som hore a tam sa holub smelo a dôstojne prechádzal po odkvape kostola. Keď som pokrútil hlavou nad nehodou a odrezal zašpinený kúsok chleba, napadlo mi : „Kto do teba kameňom, ty do neho chlebom.“ Tak som dal holubovi príklad a hodil mu tú označenú čiastku.

Oswiecim

Je pondelok večer a ja začnem dnešný zápis tým, že som bol v Oswiecime. Už pred vstupom do mesta som mal zvláštny pocit napätia, ktorý možno pramenil len z únavy, ale keď som minul značku Oswiecim na začiatku mesta, pocit napätia a bázlivého očakávania sa zosilnil. V každom elektrickom stĺpe som cítil stopy nacizmu, okolo koľajníc sa mi vynárali spomienky na scény v rovnakom prostredí z filmov o vojne, domy boli nasiaknuté utrpením – je až čudné, že v tomto meste dokážu ľudia žiť bez napätia a ustavičného strehu. Za každým rohom som čakal koncentračný tábor, aj keď som si ho vôbec nevedel predstaviť.

Sledoval som smerovú značku k múzeu na území bývalého koncentračného tábora, až som tam dorazil a mal som šťastie, že vstup na prehliadku je zdarma, inak by som bol síce ušetrený všetkej tej hrôzy, ale aj dojmu, ktorý ma istotne priblížil pravde, a ktorý ma bude varovať pred konaním násilia.

Opisovať jednotlivé obrazy sa mi zdá byť umelé; každý by mal spoznať minulosť čo najlepšie, aby sa vyvaroval jej chybných krokov a nemusel ju znova prežiť na vlastnej koži – to parafrázujem jeden z citátov, ktorý som tam čítal; preto nech Oswiecim navštívi každý osobne, to je najlepší spôsob, ako o ňom vedieť. Keď už som prešiel niekoľko barakov a videl vychudnuté detské telá, na ktorých robili svoje pokusy nacistickí docenti medicíny, keď som videl plnú miestnosť vlasov po ľuďoch, ktorých udusili v plynových komorách a celé hŕby topánok, čo zostali po spálených ľudských bytostiach, keď som to všetko videl, musel som prestať vnímať skutočnosť naplno a musel som privrieť trocha svoje vnútro, aby som unikol toľkému utrpeniu. Rýchlo len preč, nech už tá výstava zla v človeku prestane. A toto všetko sa skutočne skrýva v každom z nás.

Z Oswiecimu na Kety

Keď som unavený z tábora klesol na brehu rieky Sola do trávy, z posledných síl som vybalil jedlo a jedol, lebo moja energetická situácia bola biedna. Potom som sa okúpal v rieke. Zdá sa, že v Sole tečie živá voda, lebo keď som chcel pred kúpeľom prenocovať len blízko Oswiecimu, po ňom som sa svieži rozhodol, že dôjdem za Kety.

Cesta z Oswiecimu na Ket, to je 20 km dlhá lata, položená od jedného mesta k druhému, ale napriek rovnému terénu strašne hrboľatá, čo pociťujem i dnes, keď si sadnem na sedadlo bicykla. V Poľsku sú cesty pre cyklistu boľavé, nehovoriac o značení, ktoré je roztrúsené naverímboha, akoby značky siali ako pšenicu z helikoptéry.

Relativita

Ak sa niekto spýta: „Ako bolo v tom a tom meste?, mal by vedieť o relatívnosti miest. Či sa mi mesto bude páčiť na prvý pohľad, závisí od toľkých vecí, že žiadna objektivita tu neobstojí. Tak napríklad: ako som strávil včerajšiu noc – či mi v hlave vŕta spomienka na strašný sen, ďalej strava – aké boli raňajky, alebo som celkom hladný, alebo je mi na vracanie, alebo príjemne, a či som sa prebudil do chladného zaroseného rána. Tak to je minulosť a ďalej pohľad na mesto závisí od budúcnosti. Mám dosť peňazí na cestu, môžem si teraz kúpiť toto, keď som hladný, kde budem spať atď. Aby sme eliminovali takéto a podobné faktory, je potrebná veľká dávka spontánnosti a človek sa môže tešiť i z dažďa, aj z toho, že premokol. No mesto, to nie je len vnútorná nálada, to sú aj ulice, chodníky a na nich ľudia, parky s lavičkami a na nich ľudia, námestia a pomníky a architektúra a obchody, reklama holuby a zase ľudia. Keď sa niekto spýta, aké bolo mesto, napr. Krakow, objektivita odpovede je daná napríklad objektívnosťou vedy zaoberajúcej sa architektúrou, obchodom, sociológiou,... Objektivity v mojom pohľade na Krakow však niet žiadnej. Objektívne sa dá hovoriť len v mene vedy, ktorá je vlastne tiež svojím spôsobom subjektívna. Ale to už zachádzam do zložitostí.

Jedno mesto je na prvý pohľad príjemné a priťahuje ma, v druhom musím pobudnúť dlhšie, aby som v ňom našiel krásu a ďalšie ma stále odpudzuje. Možno do neho stále zavítam v zlej nálade, ale asi to tak má byť, že niektoré miesta nás pritiahnu na prvý krát, iné na druhý a ďalším sa stále vyhýbame. Tak to má byť. Potom sa náš život odvíja na miestach, kde sa cítime dobre a to má tiež tak byť. A každý sa cíti dobre niekde inde, kde sa stretne práve s tými ľuďmi, ktorým je tam tiež dobre.

Vyrážam na Korbielow.

Kostoly

Navštívil som v Poľsku veľa kostolov. Kostol je v každej väčšej dedine a to na ceste pred Krakowom gotický, v Krakowe som bol prvý krát v inom a to barokovom a po ceste za Krakowom prevládali moderné kostoly v štýle, ktorý nazvem návrat ku gotike.

V každom jednom je séria približne XIV obrazov znázorňujúcich krížovú cestu Ježiša.

I Pilát si umýva ruky a rímsky vojak berie zviazaného Ježiša.
II Ježišovi doniesli kríž.
III Ježiš si kľakol na zem a na ohnutý chrbát mu priväzujú kríž.
IV Ježiš nesie kríž a kráča po ceste. Prihovára sa mu Panna Mária.
V Ktosi Ježišovi pomáha niesť kríž.
VI Pred Ježišom, ktorý opäť nesie kríž, stojí žena s rozprestretým závojom v rukách. Zjavuje sa na ňom Ježišova tvár.

VII Ježiš padá a zachytáva sa rukou o kameň. Rímsky vojak ho bičuje.
VIII Ježiš nesie kríž po ceste a dáva klaňajúcemu sa ľudu požehnanie.
IX Ježiš vyčerpaný padol na zem. Je na vrchu Golgota.
X Vojaci Ježišovi vyzliekajú rúcho. Zostáva mu len plátno okolo pása.
XI Ježiša pribíjajú na kríž.
XII Ježiš visí na kríži. Panna Mária a jeden zo svätých sa k nemu modlia.
XIII Mŕtveho Ježiša zvesili z kríža a Panna Mária jeho telo drží v náručí.
XIV Ježiša ukladajú do hrobu.
XV Ježiš vstal z mŕtvych.

Opitá Orava a Oswiecim

Keď som po Krakowe robil prvé kroky, bolo ráno a ja som potreboval na záchod. Tak som ešte pred tým, ako som videl jeho honosnosť a pamiatky, sledoval skryté miesta po parkoch a ruinách starých domov. Môj prvý pohľad na Krakow bol pohľad na injekčné striekačky pohodené po zemi.

Keď som po siedmych dňoch opúšťal Poľsko a prekročil v Korbielowe hranicu so Slovenskom, musel som nahlas spievať: „Hey, I ain't never coming home. Hey, I'll just wander my own road.“ (Alice in chains, Don´t follow) – od radosti a nadšenia, že sa rútim dole kopcom po Orave a hneď v prvej dedine budem počuť slovenčinu. Je to trocha paradoxné vzhľadom na text piesne, pretože som sa práve vracal domov – na Slovensko. Prvou dedinou bola Oravská Polhora a môj prvý pohľad bol pohľad na opitého slováka, tackajúceho sa popred obchod a druhý na zakalené oči pijana, ktorý kričí na dieťa, ktoré sa nemôže vytrhnúť zo zovretia jeho rúk. Tento obraz sa tiahne po všetkých oravských obciach, cez ktoré som prešiel. V Poľsku som nič podobné nebadal.

Je streda, som v Hruštíne a prší dážď, ktorý ma na Orave hneď z rána prebudil. Možno aj preto taký smutný úvod, ale nielen preto. V Námestove som kvôli dažďu sedel v bufete, nazvem ho robotnícky a čítal som si knihu Oswiecim, ktorú som si kúpil v tábore. Po hodine nad knihou o otrasnom svedectve som mal potrebu odísť preč, preto som sa zádumčivý šiel prechádzať do mesta po daždi. Asi som sa chcel stratiť v dave. V jednom kníhkupectve som siahol po Malom Princovi od Exupéryho a čítal náhodne vybraný odstavec. Vraj miesta je na Zemi dosť a keby sa všetci ľudia zoradili na jedno námestie, malo by rozlohu väčšieho mesta. Hitlerovci potrebovali miesto, ktorého mali málo pre svoju germánsku rasu a tak museli zo sveta spratať jedných ľudí, aby na ich miesta prišli žiť ľudia germánski, a tak vynaliezali technológie na spracovanie ľudí na prach, a tak boli koncentračné tábory.

Čím sa líši vôľa alkoholika od vôle trestanca koncentračného tábora? Že kým jeden má vôľu zomrieť, druhý má vôľu žiť.

Posledná noc

Prekročil som hranice Oravy a Liptova a to skutočne prekročil, lebo koleno, ktoré ma pobolievalo už v Poľsku, vypovedalo a odmietlo šlapať do pedálov. Spod Choča, od spomínanej hranice, je to už len dole kopcom; to bola moja záchrana. Vôľa napredovať je niekedy taká silná, že zabúda na telo – stráca sa hlad, necíti bolesť. Až keď sa telo úplne vyčerpá, obzrie sa vôľa späť za svoj chrbát, aby pomohla telu pozbierať sily. Vôľa napredovať je schopná viesť človeka aj za hranice smrti.

Keď som sa spúšťal dole kopcom, dole do Liptova, pomyslel som si: „Teplá sprcha a čistá posteľ by ma postavila na nohy.“ Namiesto toho som mal studený kúpeľ v potoku a voňavý senník. Tiež nie zlé.

Som schopný prekonať únavu a vydať z tela všetku energiu, ale nesmie to byť na úkor zdravia. Preto premýšľam, že ak sa stav môjho pravého kolena nezlepší, ukončím predčasne moje putovanie v Liptovskom Mikuláši a odveziem sa domov vlakom. To by bola dnešná noc poslednou nocou cesty. A je skutočne krásna. Spím v teplom sene, vedľa mi hrá zurčiaci potok a obloha je taká jasná – škriatkovia na ňu rozsypali biely tvaroh.

Čierna reďkovka

„Prosím vás, vy nemáte čiernu reďkovku?“ - pýta sa ma počerná žena a prstom si šúcha po nose. „Nie, ja tu nič nepredávam.“ - odpovedám a pokračujem vo varení polievky. Rozložil som sa na opustenom popradskom trhovisku, keď som sa rýchlikom doviezol z Liptovského Mikuláša. Cesta zo senníka, kde som strávil poslednú noc, bola tŕnistá. Liptovský Mikuláš je odtiaľ asi 25 km. Pri každom šliapnutí do pedála som cítil pichnutie v kolene, ale uspel som. Prirodzené endorfíny mi prúdili krvou, keď som prekračoval značku mesta; to som spieval svoje obľúbené nezrozumiteľné popevky, to som sa smial a usmieval.

Humus

Prvý krát som si krátke modré nohavice obliekol v Krakowe, ale to len keď som sa opaľoval. Dnes ich mám znova, lebo rifle presiahli hranice únosného humusu a cestujem vlakom a autobusom – je to tak preto lepšie. Ten, kto sa humusu priam panicky vyhýba, by sa na cestu vôbec nemal vyberať; nech radšej sedí doma v teplom kresle a robí si pedikúru. Na ceste sa humusu vyhnúť nedá, tak isto, ako sa nedá vyhnúť prekvapeniu, dobrodružstvu, novým ľuďom, únave a znovuzrodeniu. Dalo by sa povedať, že cesta je humus, cesta je špina, cesta je okamih a spád, bieda, nadšenie a tiež život. Alebo obrátene: humus je cesta, špina je cesta, okamih je cesta, spád je cesta, bieda je cesta, nadšenie je cesta, život je cesta. Potom kto sa vyhýba ceste, vyhýba sa životu. Jednoduchá logika, nie?

Rebríček

Mestá, ktoré som navštívil zoradím nasledovne: Keď v Krakowe kráčate od námestia Rynek Glowny po ulici sw. Jána, na jej konci vás spoza rohu ohúri galéria obrazov priamo na stenách budov. Vo Wieliczke je kostol, za ktorým sa môžete v kľude naobedovať. V Lapanowe si uvaríte obed uprostred námestia. Libiaž je mesto uhoľného prachu. V Oswiecime je tábor a rieka Sole, ktorá vás výborne osvieži. Żywiec má centrum rušné ako ako Limanowá, ale v Limanowej je krásna monumentálna katedrála. Starý Sacz je skutočne starý. V Námestove prší a ľudia tam chodia opití hneď zrána. Oravský hrad je zvláštny labyrint a v Liptovskom Mikuláši meškajú vlaky, vďaka čomu ich stihnete. V Poprade fúka vietor, no napriek tomu tam kupujú čiernu reďkovku, kde sa len dá a v Starej Ľubovni vás čakajú priatelia. To je môj rebríček miest, ktorý nemá hore ani dole.

Mladík a starec

Vyrážam z Gemerskej Polomy, môjho rodiska, plný sily, entuziazmu a neobmedzenej vôle šliapať do pedálov. Bicykel sa v tvare guľového blesku rúti vpred, či terén stúpa do kopca, alebo klesá do doliny. Prvé dni na ceste môžem nazvať dňami náruživého mladíka, ešte nedospelého, vzrušeného životom. Tak som na jeden dúšok dorazil cez strmé kopce do Spišskej Novej Vsi, aby som pokračoval na Levoču.

Vynorili sa červené škridľové strechy a to nečakane a prekvapivo. Hneď v prvej chvíli som si povedal, že Levoča, to je malá Praha, preto ju musím vidieť celú. A naozaj, už so

spomínaným mladíckym poňatím cesty som prešiel každou ulicou, videl radnicu aj kostol majstra Pavla z Levoče. Ešte mi nebolo dosť, preto som vystúpil na Mariánsku horu, kde je bazilika sv. Panny Márie. Trčí asi dva kilometre nad Levočou na strmom kopci, za návštevy pápeža Jána Pavla II celom obsypanom ľuďmi. Zberal som sa pred večerom na odchod a vybral si bicykel z úschovne, kde som si ho uložil, čo ma stálo neuveriteľné 3 koruny, a už to nebol náruživý mladík, čo opúšťal Levoču, ale unavený mladý robotník, ktorý myslí len na to, že sa doma uloží do postele. To už mladík dospieva tak ako sa dospieva každým dňom cesty. V ten večer som sa uložil spať v stodole v Uložanoch.

Mladíkovi začala rásť brada až kdesi za Krakowom a pohľad, ktorý musí vidieť všetko, čo mu príde do cesty – kostoly, kaplnky, dedinské dvory, obrobené polia; ten pohľad sa zmenil na taký, čo nemusí vidieť nič, ak tu nič nie je, a predsa je spokojný s tým, čo vidí. Ten pohľad mám rád – prichádza s únavou z cesty. Sedím v malej poľskej dedine, pijem sáčkové mlieko a rovnako, ako môžem vstať a pokračovať v ceste, môžem tu sedieť a čakať. Všetko je jedno, čas sa zastavil; pijem mlieko a pozorujem.

Mladík sa ku koncu cesty zmenil na zarasteného starca s množstvom zážitkov. Dospel, aby keď uvidel strechy rodného mesta, sa znova zmenil na dieťa. Lebo pohľad na domov po dlhej ceste z nás robí deti – šťastné a radostné každému okamihu, nech sme zostarli akokoľvek.

Návrat domov

Potom, keď prišiel domov z dlhých ciest, unavený, bez peňazí a jedla, po tom, čo domov ospevoval v básni, keď potom prišiel domov, spoznal, že domov je len ilúzia, je to len sen, predstava dymu stúpajúceho k vrcholu hory, na ktorú upínal zrak. Domov je skutočne len sen a skutočnosť domova je prebudením sa z tohto sna do reality. Snáď preto znova zbalil batoh a vydal sa na cestu, aby mohol snívať, že sa opäť vráti.